

РОЗДІЛ II

ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДУМКИ, ДИДАКТИКА, ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ. МЕТОДИЧНІ ПРАКТИКИ: НАРАТИВИ ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСВІДУ

ОЛЕКСІЙ ГАЛЬОНКА,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри філологічних дисциплін та методики їх викладання Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К.Д. Ушинського (Чернігів, Україна)

*Загинув 3 січня 2025 року в Чернігові від
російської ракети біля свого будинку.
Вічна пам'ять... Слава Україні!*

УДК 37.013.74:81-028
DOI 10.13140/PHER.55.2025.04

ПОЗАКЛАСНА РОБОТА ЗА ТВОРЧІСТЮ МАКСИМА РИЛЬСЬКОГО

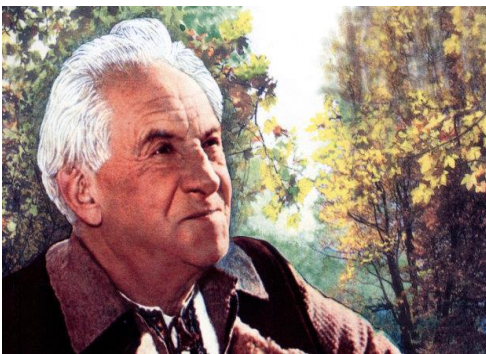
(до 130-річчя від дня народження поета)

У статті йдеться про вивчення творчості Максима Рильського в позакласній роботі з української літератури в закладах загальної середньої освіти, розкривається методика підготовки й проведення літературно-

мистецького свята школярів до 130-річчя від дня народження поета. Подано орієнтовну тематику учнівських проєктів за такими напрямками: літературознавство, мовознавство, мистецтвознавство, фольклористика, власна учнівська творчість (поезія, проза, драматургія); завдання літературних вікторин і конкурсів; сценарій мистецької вітальні за поезіями Максима Рильського. Літературно-мистецьке свято об'єднає розрізнені позакласні заходи в єдине ціле й сприятиме поглибленому вивченню багатогранного поетичного спадку митця.

Відзначення ювілейної дати М. Рильського може бути запланованим у формі предметного тижня, коли щодня проводитимуться відповідні заходи. Орієнтовний план пропонується в нашому матеріалі нижче.

Ключові слова: позакласна робота, літературно-мистецьке свято, мистецька вітальня, літературна вікторина, конкурс.

Актуальність запропонованої теми.

У березні 2025 року виповнилося 130 років з дня народження Максима Тадейовича Рильського. Народився майбутній поет і вчений 19 березня 1895 року в Києві, у шляхетній родині українського культурно-освітнього діяча, етнографа, фольклориста, професора Київського університету Тадея Розеславовича Рильського та лагідної, доброї Меланії Федорівни. Сама доля сприяла тому, щоб талант Максима розквітав, шліфувався, і світ отримав високоінтелектуального митця, яскравого представника української поезії двадцятого століття.

У модельних програмах з української літератури для 5-6 і 7-9 класів нової української школи творчість Максима Рильського представлена так:

- у програмі Чумарної М.І., Пастушенко Н.М. у 5 класі вивчатиметься поезія «Ліс зустрів мене, як друга...», у 8 класі – «Як парость виноградної лози...»;
- у програмі Архипової В.П., Січкара С.І., Шило С.Б. у 5 класі вивчатимуться поезії «Дощ» («Благодатний, дожджаний...»), «Перед грозою», «Осінь – маляр із палітрою пишною...», «Люби природу не як

символ...», у 6 класі – «Збирають світлі, золоті меда...», «Запахла осінь в'ялим тютюном...», «Люблю похмурі дні...»;

- у програмі Заболотного О.В., Слоньовської О.В., Ярмутьської І.В. у 7 класі пропонується вірш «Синові».

Парадигма досліджень. Життя і творчість М. Рильського широко висвітлені в численних літературознавчих і мовознавчих дослідженнях (С. Крижанівський, В. Неборячок, Л. Новиченко, С. Шаховський, Л. Булаховський, І. Білодід та інші). Так, іще в далекому 1960-ому році в Києві й Одесі вийшли два збірники розвідок та спогади про Максима Рильського, присвячені шістдесятип'ятиріччю з дня народження і п'ятдесятиріччю літературної діяльності поета. У 1968 році у видавництві «Дніпро» вийшли друком спогади «Незабутній Максим Рильський».

Проблему вивчення творчості Максима Рильського в школі розглядали В. Борщевський (посібник «Вивчення творчості М. Рильського в школі», 1970 рік), Н. Обжирко, М. Челак, Г. Аношкіна, А. Атаманчук, В. Бабак, Л. Бондаренко, Л. Вашків, О. Демиденко, Н. Ігнат'єва, Т. Коройд, О. Кошелева, О. Мовчан, В. Назарова. В основному це статті вчителів, котрі ділилися власним досвідом роботи.

Педагогічна преса й нині оприлюднює досвід роботи вчителів української мови й літератури з вивчення лірики М. Рильського в школі та подає авторські сценарії позакласних заходів за творами митця (Бартюшко С. «У щастя людського два рівних є крила...» до 125-річчя від дня народження Максима Рильського; Вітвіцька Ю. «Як зненацька у людській розмові Дружній голос душу стрепене...», вечір-портрет до 120-річчя від дня народження Максима Рильського; Іванюк В. «Яке глибоке щастя жити, Бути гідним імені людини, Народу й людськості служить!», літературний вечір, присвячений річниці з дня народження М.Т. Рильського).

Мета публікації. У пропонованій методичній статті розкрито стратегію підготовки й проведення літературно-мистецького свята до 130-річчя М.Т. Рильського. Подано орієнтовну тематику учнівських проєктів за такими напрямками: літературознавство, мовознавство, мистецтвознавство, фольклористика, власна учнівська творчість (поезія, проза, драматургія); завдання літературних вікторин і конкурсів;

сценарій мистецької вітальні за поезіями Максима Рильського. Літературно-мистецьке свято об'єднає розрізнені позакласні заходи в єдине ціле й сприятиме поглибленому вивченню багатогранного поетичного спадку митця.

Виклад основного матеріалу. Відзначення ювілейної дати М. Рильського може бути запланованим у формі *предметного тижня*, коли щодня проводитимуться відповідні заходи. Орієнтовний план може бути таким:

ПОНЕДІЛОК.

- Засідання студії юних літературознавців. Конкурси знавців поезії та юних ілюстраторів («Кольори поезії митця»).

- Віртуальна екскурсія до літературно-меморіального музею М. Рильського в *Голосієво*, під час якої юні літературознавці презентуватимуть проєкти:

1. Богдан Рильський про Максима Рильського (син і батько).
2. Патріотичні медитації, заклик до захисту рідної землі у творчості поета.
3. Краса слова й музики в поезії Максима Рильського (поезії про українських митців).
4. Світ природи в поезії Максима Рильського.
5. Максим Рильський у колі неокласиків.
6. «Вечірні розмови» Максима Рильського.
7. Максим Рильський у спогадах учасників.

- Конкурс знавців поезії. (Попередньо пропонуємо ознайомитись із поезіями М. Рильського, П. Тичини, А. Малишка).

- Вікторина: Назвіть автора поетичного уривка.

1. Вечірній світ розливсь по стомленій землі,
І ліс дрімає таємний,
І чари навкруги усе оповили.
Я бачу... ти ідеш у лісі по квітках,
Круг тебе сяє світ ясний,
І посмішка горить і грає на вустах.

(М. Рильський)

2. Квітчастий луг і дощик золотий.
А вдалині, мов акварелі, –
Примружились гаї, замислились оселі...
Ах, серце, пий!
Повітря – мов прив'ялий трунок.
Це рання осінь шле цілунок...
(П. Тичина)

3. Зацвіла весна,
Та весна красна.
Квітом-цвітом простелилась до села.
У юначім слові,
В зустрічах, в розмові.
Полюбила, тільки гордою була.
(А. Малишко)

4. Осінь на землю тихенько спускається,
В небі летить, наче птах.
Крилами-хмарами небо вкривається.
Пухом тумани із крил її падають,
Стеляться в вільних степах,
Літо зелене і радісне згадують.
(М. Рильський)

5. Лугів осінніх теплі голоси
І перепілок бій на сінокосі,
І даль доріг в очах стоїть і досі,
І все те слухай і в душі неси...
(А. Малишко)

ВІВТОРОК.

Засідання студії мистецтвознавців:

Підготовка і випуск альманаху «У вінок Максимові Рильському».

Юні мистецтвознавці презентуватимуть проєкти:

1. Максим Рильський про значущість культурно-мистецької спадщини українських митців минулого.
2. Музичні уподобання Максима Рильського.
3. Максим Рильський про життєву красу живопису.
4. Постать Миколи Лисенка в поезії Максима Рильського.
5. Максим Рильський і Левко Ревуцький.
6. Максим Рильський і Борис Лятошинський.
7. Постать Фредеріка Шопена в поезії Максима Рильського.

Вікторина для знавців поезії Максима Рильського

«З якого твору пейзажний малюнок?»

1. Проміння розтає в рожево-синій млі,
І тіні чорнії вже на полях лягли,
Недвижимо стоїть ліс, темний і сумний,
І вже зліта з небес на землю царство мрій.

(«Проміння розтає в рожево-синій млі...»)

2. Потік блакитний вільно ллється.
Краплистий дощ іде,
Уся земля немов сміється,
В одному – грім гуде.

(«Дощ»)

3. Запахла осінь в'ялим тютюном,
Та яблуками, та тонким туманом, –
І свіжі айстри над піском рум'яним
Зоріють за одчиненим вікном.

(«Запахла осінь в'ялим тютюном...»)

4. Свіжа зелень розгойдалась,
Розгулялась, поплила.
Перші краплі засміялись
До голодного зела.

(«Свіжа зелень розгойдалась...»)

5. Ще сніг крихкий лежить в заметах бурих,
Ще по дорогах голодують галки,
Ще тільки декуди блищить рілля
У чорно-синій соковитій барві.

(«Перед весною»)

6. Місяць з-за темного лісу пливе,
Місяць сіяє красою,
Зорі веселі всі кличуть його,
Всі обіцяють кохання.

(«Місяць з-за темного лісу пливе...»)

СЕРЕДА.

Засідання студії юних мовознавців.

(Юні мовознавці презентуватимуть проекти, в яких досліджені мовні явища, мова творів митця, його внесок в українську лексикологію й лексикографію, теорію й практику художнього перекладу, де Максим Рильський зосереджував увагу перекладачів на стилі перекладу (ознаки: вірність ідейному змісту твору, що перекладають, максимальна близькість у відтворенні образної системи, епітетів, стилістичних і синтаксичних особливостей оригіналу... Ритмічність – додержання ритму оригіналу при обов'язковій еквілінеарності – додержанні однакової кількості рядків) [1, с. 27].

Вікторина «Роки й події в житті Максима Рильського. Поетичні збірки митця».

Виставка виробів декоративно-вжиткового мистецтва (за поезією Максима Рильського, учнівські твори).

Поетична хвилинка «Поети про Максима Рильського».

Вікторина «Роки й події в житті Максима Рильського. Поетичні збірки митця»

1. Перша поетична збірка «На білих островах» (1910 рік).
2. Збірка віршів «Під осінніми зорями» (1918 рік).
3. Збірка віршів «Синя далечінь» (1922 рік).
4. Збірка «Крізь бурю і сніг» (1925 рік).
5. Поетична збірка «Тринадцята весна» (1926 рік).
6. Поетична збірка «Знак терезів» (1932 рік).

7. Збірка віршів «Троянди й виноград» (1957 рік).
8. Збірки «Далекі небосхили» і «Голосіївська осінь» (1959 рік)
9. Збірка віршів «Зимові записи» (1964 рік).
10. Збірка віршів «Іскри вогню великого» (1965 рік).

ЧЕТВЕР.

Засідання студії власної учнівської творчості («Інформаційний паркан», «Конкурс декламаторів»).

На інформаційному паркані учні і вчителі розмістять власні міркування про творчість Максима Рильського, світлини про хід літературно-мистецького свята в школі, інші інформаційні матеріали.

Під час засідання студії учасники презентуватимуть і обговорюватимуть власні поетичні, прозові, драматургічні твори, есе за мотивами поезії Максима Рильського, де розкриватимуть теми духовної величі і гордості українського народу, моральної сили України в боротьбі з підступним ворогом, світлого образу матері, краси людських почуттів, навколишнього світу.

Орієнтовний перелік поезій до конкурсу декламаторів:

1. «Яблука дозріли, яблука червоні!»
2. «Вже червоніють помідори...».
3. «Люби природу не як символ...».
4. «Запахла осінь в'ялим тютюном...».
5. «Осіннє сонце».
6. «Почорніли заводи в озерах...».
7. «Збирають світлі, золоті меди...».
8. «Ластівки літають, бо літається...»
9. «Осінь на землю тихенько спускається...».
10. «Осінь-маляр із палітрою пишною...».

П'ЯТНИЦЯ.

Мистецька вітальня «Я так тебе люблю...».

Читець 1.

На білу гречку впали роси,
Веселі бджоли одгули,
Замовкло поле стологосе

В обіймах золотої мли.
Дорога в'ється між полями...
Ти не прийдеш, не прилетиш –
І тільки дальніми піснями
В моєму серці продзвениш.

Читець 2

Білим цвітом розцвілися сливи
На ясному, голубому тлі.
Дні веселі, дні ясні й щасливі
Йдуть, пливуть по водах, по землі:
Солов'їні плачуть переливи
У лісах, в завітчаній імлі...
Дивним цвітом розцвілися сливи
На ясному, на святому тлі.

Читець 3

Цвітуть бузки, садок біліє
І тихо ронить пелюстки,
Напівзабуте знову мріє,
Як помах милої руки.
У небі вітер кучерявий
Колише теплу блакить,
І на землі гойдає трави,
І затихає, й знов шумить.
І раптом схоплює на крила
Хвилясті співи журавлів, –
І давня казка, вічно мила,
Зринає крізь хвилястий спів.

Читець 4

Яблука допіли, яблука червоні!
Ми з тобою йдемо стежкою в саду.
Ти мене, кохана, проведеш до поля,
Я піду – і, може, більше не прийду.
Вже й любов допіла під промінням теплим,

І її зірвали радісні уста, –
А тепер у серці щось тремтить і грає,
Як тремтить на сонці гілка золота.
Гей, поля жовтіють, і синіє небо,
Плугатар у полі ледве маячить...
Поцілуй востаннє, обніми востаннє;
Вміє розставатись той, хто вмів любить.

Читець 5

Я так тебе люблю, що не втримаю сліз.
В молитві хиляться натовлені коліна...
Я так тебе люблю, що білий шум беріз
І небо голубе – для мене домовина.
Знов бачу ті поля, серед яких я зріс.
Де вперше я ридав, де вперше я сміявся, –
Але я ще не знав таких горючих сліз,
І сміхом я таким іще не заливався.

Читець 6

Може, й справді в ту єдину нічку
Я тебе любив?
Пам'ятаю і червону стрічку,
І очей блакитний перелив.
Пам'ятаю й тугу солов'їну
В глибині заквітчаних гаїв...
Може, й справді в нічку ту єдину
Я любив?

Читець 7

Запахла осінь в'ялим тютюном,
Та яблуками, та тонким туманом, –
І свіжі айстри над піском рум'яним
Зоріють за одчиненим вікном.
У травах коник, як зелений гном,
На скрипку грає. І пощо ж весна нам,
Коли ми тихі та дозрілі станем
І вкриє мудрість голову сріблом?

Бери сакви, і рідний дім покинь,
І пий холодну, мовчазну глибіню
На взліссях, де медово спіють дині!
Учися чистоти і простоти
І, стоптуючи килим золотий,
Забудь про вежі темної гордині.

Читець 8

Сніг падав безшелесно й рівно,
Туманно танули огні,
І дальній дзвін стояв так дивно
В незрозумілій тишині.
Ми вдвох ішли й не говорили,
Ти вся засніжена була,
Сніжинки грали і зоріли
Над смутком тихого чола.
І люди млисто пропливали,
Щезали й гасли, як у сні, -
І ми ішли й мети не знали
В вечірній сніжній тишині.

Висновок. Рекомендована система заходів – один із можливих варіантів вивчення поезії Максима Рильського в позакласній роботі.

ПОСИЛАННЯ:

1. Борщевський В.М. Вивчення творчості Максима Рильського в школі. К. : Рад. школа, 1970. 223 с.
2. Незабутній Максим Рильський. К. : Дніпро, 1968. 431 с.
3. Рильський М. Зібрання творів у двадцяти томах. Поезії 1907-1925. Проза 1911-1925. К. : Наукова думка, 1983. Т.1. 535 с.
4. Рильський М. Зібрання творів у двадцяти томах. Поезії 1907-1925. Проза 1911-1925. К. : Наукова думка, 1983. Т.2.
5. Рильський М. Зібрання творів у двадцяти томах. Поезії 1907-1925. Проза 1911-1925. К. : Наукова думка, 1983. Т.3.
6. Рильський М. Зібрання творів у двадцяти томах. Поезії 1907-1925. Проза 1911-1925. К. : Наукова думка, 1983. Т.4.

OLEKSII HALIONKA,

*Candidate of Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor in the
Department of Philological Disciplines and Methodology of their Teaching,
K. D. Ushynskyi Chernihiv Regional Institute of Postgraduate
Pedagogical Education (Chernihiv, Ukraine)*

UDC 37.013.74:81-046

DOI 10.13140/PHEP.55.2025.04

This article examines methodological approaches to incorporating Maksym Rylsky's literary works into extracurricular activities within the Ukrainian literature curriculum. The research analyzes the representation of Rylsky's poetry in model curricula for grades 5-6 and 7-9, which include significant works such as "The Forest Met Me as a Friend," "Like a Sprout of a Vine," "Rain," "Before a Thunderstorm," "Autumn is a Painter with a Lush Palette," "Love Nature Not as a Symbol," "Light, Golden Honey is Gathered," "Autumn Smelled of Wilted Tobacco," and "To My Son."

The scholarly foundation of this research draws upon the critical studies of prominent Ukrainian literary and linguistic researchers, including S. Kryzhanivskyi, V. Neboriachok, L. Novychenko, S. Shakhovskiy, L. Bulakhivskiy, and I. Bilodid. Additionally, the article synthesizes pedagogical methodologies documented in publications by Ukrainian language and literature teachers, analyzing both classroom practices and extracurricular approaches to Rylsky's poetic works.

The article presents a detailed case study of the development and implementation of a literary-artistic festival commemorating M. T. Rylsky's 130th anniversary. This investigation provides a methodological framework for student engagement through interdisciplinary projects encompassing literary studies, linguistics, art studies, folklore studies, and creative writing (poetry, prose, and drama). Furthermore, the research offers pedagogical tools including structured literary quizzes, competitive activities, and a comprehensive scenario for a literary salon dedicated to Rylsky's poetic heritage.

Keywords: *extracurricular methodology, literary-artistic festival, literary salon, pedagogical assessment, competitive literary activities.*

Матеріал отримано редакційною колегією 08.04.2025 р.

Науковий рецензент: доктор педагогічних наук

МИРОСЛАВА БОБК (Київ)